

PRZEGLĄD LEKARSKI

Redakcja: Kraków 9, Płuczki 28
Telefon 3105

Administracja: ul. Dunajewskiego 2.
Telefon 362.

Konto poczt. Kasy Oszczęd. 813.476.

Rękopisy zwraca się tylko w razie wyraźnego zastrzeżenia. Na rękopisie, czytelnie, po jednej stronie pisany, należy z góry podać żądaną liczbę oditek, których koszt oraz kosztą kłisz ponosi w całości autor.

ORGAN URZĘDOWY TOWARZYSTWA LEKARSKIEGO KRAKOWSKIEGO I TOW. LEK. GALIC., ORGAN ZWIĄZKU POLSKIEGO LEKARZY I PRZYRODNIKÓW W PETERSBURGU, TOWARZYSTWA LEKARZY POLSKICH W KIJOWIE, CHICAGO, DETROIT

CZASOWO ORGAN OBU IZB LEKARSKICH GALICYJSKICH
WYDAWANY CZASOWO TAKŻE W ZASTĘPSTWIE
LWOWSKIEGO TYGODNIKA LEKARSKIEGO
ORGANU TOW. LEKARZY GALICYJSKICH I TOW. LEKARSKIEGO LWOWSKIEGO
CZASOPISMO LEKARSKIE
ORGAN TOWARZ. LEKARSKICH PROWINCYONALNYCH KRÓLESTWA POLSKIEGO.
WYCHODZI CO SOBOTA.

Przedpłatę przyjmują w Krakowie Administracja i księgarnia S. A. Krzyżanowskiego, w Warszawie księgarnie Gebethnera i Wolfa, Wendego i Sp., nadto urzędy pocztowe austriackie i niemieckie.

Ogłoszenia przyjmuje Administracja. Cena ogłoszeń: 70 halerzy za wiersz pettowy lub jego miejsce.

Przedpłata wynosi: rocznie K 60— półrocznie 30—, kwartalnie K 15—.

Jeden numer osobno kosztuje 1.20 K.

Redaktor główny: Prof. Dr Stanisław Ciechanowski.

Komisyja redakcyjna Przewodniczący: Redaktor główny. Członkowie: Dr W. Damski, prezes Tow. lek. krak.; dr A. Akerman, skarbnik Tow. lek., dr B. Wojciechowski, podskarbi komisji; dr Blassberg, prof. dr Browicz, prof. dr Krzyształowicz, prof. dr K. W. Majewski, prof. dr Rutkowski.

Przewodniczący Podkomisyi redakcyjnej w Łodzi Dr S. Sterling (Piotrkowska 111).

DOM ZDROWIA

Konc. przez Namieśtnictwo
Zakład leczniczy prywatny
w Krakowie
ul. Ślemiradzkiego 1. Tel 67.

W r. 1906 rozszerzony i zasadniczo przekształcony, uległ w r. 1911 dalszemu znacznemu powiększeniu i udoskonaleniu.

Przyjmuje przypadki chirurgiczne, położnicze, ginekologiczne i inne, z wyłączeniem chorób zakaźnych i ciężkich nerwic. 281

Leczenie sztucznym słońcem górskim.
Prospekty na życzenie

Dr. STANISŁAW LEWICKI

b. Asystent Kliniki chorób kobiecych
w Uniwersytecie lwowskim

ordynuje jak lat ubiegłych

287

W **KRYNICY**
willa pod Trąbką.

Zjednoczone firmy DROBNER—KRAKÓW

Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością.

Dział medyczny: Plac Szczepański 1. 3. — Telefon 415. — Adres telegr.: Drobneruniwers

poleca

Instrumenty chirurgiczne.

Meble operacyjne.

Kompletne urządzenia lekarskie.

(Nowo urządzona wystawa medyczna na I p.)

Kosztorysy na żądanie.

Kosztorysy na żądanie.

otwarto w Lecznicy Związkowej
w Krakowie, ul. Garncarska 11.

191

EMANATORYUM RADOWE

136

Fabryka przetworów leczniczych Eugeniusza Matuli

w Radomyślu Wielkim poleca własne przetwory

Kamphenol Prof. Dra Chlumsky'ego. Zniżył on ty-epiik przy róży, ropowicach, ropniakach, czyrakach, przetokach gruźliczych i t. p.

Piuluae medic. Matula. Piuluae natr. arsenic. comp. Każda pigułka zawiera: Natr. arsenic. 0.0005 Ferr. protokol. 0.05. Chinin. hydr.-Calc. glycerin. phosphor. Extr. Colae spis. aa 0.03. Extr. nucis vom 0.005. Pulvis rhei q. s. Pigułki te są otoczone cukrem. Wydaje się jedynie na przepis lekarski.

Ferrophosphat (Syr. ferr. mangan. hypophosphor. comp.)

w działalności identyczny z syr. Fellowa, Dra Eggera itp.

Nieoceniony lek krzepiący w przypadkach niedokrewności, w cierpieniach narządu nerwowego, krzywicy, neurastenii, itp. Zawiera: Żelazo, mangan, wapień, potas, chininę, fosfor, strychninę, kwas i sole podfosforowe rozpuszczone w syropie. Skład chemiczny podany na każdej flasce. Ferrophosphat MATULI wydaje się jedynie w aptekach na przepis lekarski. — Sposób użycia: 2—3 razy dziennie łyżeczkę od kawy w 1/4 szklanki wody. Do nabycia we wszystkich aptekach.

Sapomenthol. (Maść Sapomentholowa).

207

Zawiera ciała lotne jak: Olejki eteryczne, kamforę, amoniak, alkohol, mentol itp., które przetwarzane na gorąco w maszynach parowych z mydłem, dają jednolitą masę, łatwo, dokładnie wcieralną. W użyciu przyjemny, o miłej woni. **Działa znakomicie w bólach gośćcowych różnych postaci**, osobliwie w gośćcu mięśniowym, postrzale, rwie kulszowej, nerwobólach itp. W działaniu szybki i często pewny nawet w wypadkach, gdy inne leki skutku nie wywierały. Skuteczność Sapomentholu stwierdzają liczne poświadczenia lekarskie, jakoteż badania, wykonane na klinice wiedeńskiej na oddziale III. Sposób użycia: Odpowiednie części ciała naciera się silnie, poczem owija wata lub flanelą. Do nabycia we wszystkich aptekach. Tylko w oryginalnych słoikach. Dozwolony w cesarstwie rosyjskim przez zatwierdzenie Rady Lekarskiej i Ministerium spraw wewnętrznych w Petersburgu.

Powyższe przetwory są do nabycia we wszystkich aptekach. — Główny skład w aptecę WP. Konstantego Wiszniewskiego w Krakowie.

Uprasza się celem otrzymania wyrobu właściwego, przepisując, używać zawsze formułki: **original. Matula.** Nazwy, marka, ochronna i opakowanie prawnie zastrzeżone. Broszury i próbki dla Panów Lekarzy darmo i opłatnie przesyła Laboratorium i Fabryka przetworów farmaceutycznych **EUGENIUSZA MATULI** w Radomyślu Wielkim.

„AESCULAPIA“

WYRÓB I NAPRAWA INSTRUMENTÓW I APARATÓW LĘKARSKICH

(WŁAŚC. STANISŁAW BARAN I Ska)

PRZENIESIONA

SŁAWKOWSKA 6.

przyjmuje do

NAPRAWY, OSTRZENIA, NIKLOWANIA WSZELKIE INSTRUMENTA LĘKARSKIE.

CENY KONKURENCYJNE.

ZATRUDNIA SPECYALISTÓW.

POSIADA WŁASNĄ NIKLARNIĘ.

W NIEDZIELĘ I ŚWIĘTA ZAMKNIĘTE.

133 a

PRZEGLĄD LEKARSKI

ORGAN TOWARZYSTWA LEKARSKIEGO KRAKOWSKIEGO, TOWARZYSTWA LEKARZY GALICYJSKICH, ZWIĄZKU POLSKIEGO LEKARZY I PRZYRODNIKÓW W PETERSBURGU, TOWARZYSTW LEK. POLSK. W KIJOWIE, CHICAGO I DETROIT, CZASOWO ORGAN OBU IZB LEKARSKICH GALICYJSKICH, WYDAWANY CZASOWO TAKŻE W ZASTĘPSTWIE »LWOWSKIEGO TYGODNIKA LEKARSKIEGO« ORGANU TOWARZYSTWA LEKARZY GALICYJSKICH I TOWARZYSTWA LEKARSKIEGO LWOWSKIEGO, ORAZ »CZASOPISMO LEKARSKIE« ORGAN TOWARZYSTW LEKARSKICH PROWINCYONALNYCH KRÓLESTWA POLSKIEGO.

Redaktor główny: Prof. Dr Stanisław Ciechanowski.

Z Kliniki chorób dziecięcych i Szpitala fortecznego V.

Przypadek wyleczenia ropnia mózgowego i ogólnego gronkowcowego zapalenia opon, jako następstw po ranie postrzałowej czaszki, przez stosowanie szczepionki swoistej.

Podał

Prof. Dr Ksawery Lewkowicz.

(Według wykładu z pokazem chorego na posiedzeniu Towarzystwa lekarskiego krakowskiego w dniu 9. lipca 1919).

Jednym z najbardziej groźnych powikłań przy ranach postrzałowych czaszki jest niewątpliwie zapalenie ropne opon, gdyż kończy się — poza niesłychanie wyjątkowymi przypadkami, nie wchodzącymi praktycznie w rachubę — prawie bezwarunkowo śmiertelnie.

Powikłanie to pojawia się z reguły wcześniej, w okresie gojenia się rany. Prócz tego znane są jednak przypadki rozwijające się późno, nawet w miesiące po zabliznieniu się rany. Punktem wyjścia ropienia musi tu być oczywiście tkanka mózgowa uszkodzona, wśród której widocznie po zabliznieniu mikroby ropotwórcze mogą przetrwać, nie wywołując na razie większych objawów odczynowych i dopiero, gdy znajdą jakieś zmiany ogólne, czy miejscowe, podnoszące jadowitość mikrobow, czy też obniżające odporność organizmu, ropienie rozpoczyna się na nowo.

Także te późne zapalenia tkanki mózgowej i opon są prawie bezwzględnie śmiertelne. Leczenie, stosowane ogólnie w takich przypadkach polega na zabiegu chirurgicznym, mającym odprowadzić ropę na zewnątrz, co jednak niezawsze jest łatwe i niezawsze też prowadzi do celu, a połączone być musi z nowym uszkodzeniem mózgu.

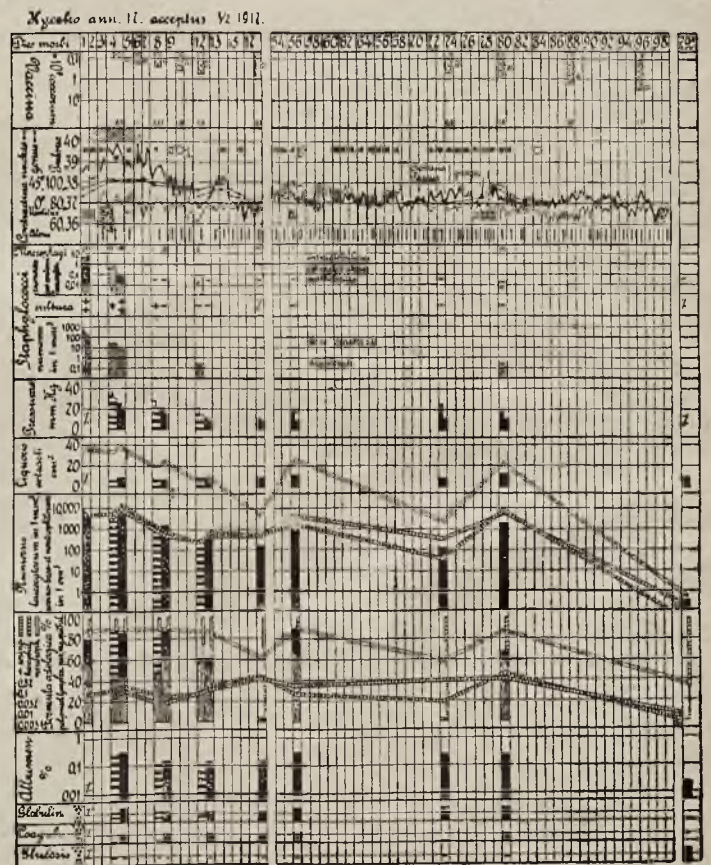
Wobec tego przypadek, którego opis podaję, zasługuje na uwagę, gdyż może posłużyć za wskazówkę, jakby należało postępować w przypadkach podobnych. Oczywiście nie mam wcale zamiaru przez to twierdzić, że leczenie szczepionką będzie miało zawsze w przypadkach zbliżonych do naszego wynik korzystny; sądzę przeciwnie, że do tego konieczne są szczególne warunki, mianowicie pewne już przed wybuchem choroby osiągnięte uodpornienie czynne organizmu przeciw zakażeniu, a przede wszystkim przebieg skłonny do zwolnień i nie zbyt gwałtowny, gdyż przy przebiegu ostrym chory ginie wcześniej, nim zapomocą szczepionki uda nam się osiągnąć jakiegokolwiek uodpornienie czynne i oddziałać w ten sposób na chorobę.

H. J., legionista lat 17, raniony został w okolicy Lublina dnia 4. października 1916 w głowę postrzałem karabinowym. Z pierwszego czasu aż do grudnia niema historii choroby, a także od chorego nic dowiedzieć się nie można, gdyż był wtedy nieprzytomny. Dnia 25. grudnia został przewieziony do Krakowa i dostał się do szpitala załogi, a następnie do szpitala fortecznego III.

Rana była wtedy zupełnie wygojona; na szczycie czaszki stwierdzało się po stronie lewej bliźnię na 12 cm długą, na 3 cm szeroką, przebiegającą jakie 3 cm od linii środkowej, równoległą do niej, w środkowej części zaciągniętą, tętniącą. W głębi można było wyczuć brak kostnego stropu czaszki na 10 cm długi, 2 cm szeroki. Uszkodzenie mózgu zdradzało się niedowładem

kurczowym połowicznym prawostronnym, dotyczącym częściowo także nerwu twarzewego, oraz częściową niemotą ruchową. Ogólny stan chorego był dobry.

Dnia 30. stycznia 1917 rano — który to dzień przyjęto jako pierwszy dzień choroby — wystąpiły nagle objawy oponowe: bóle głowy, wymioty, gorączka, kurczowe drgania w lewej połowie twarzy, znaczne upośledzenie samopoczucia, przeczulica bólowa, zatrzymanie moczu; sztywność karku była zaznaczona, objaw Kerniga dodatni, przytomność zachowana. Płyn mózgoworodzeniowy, otrzymany zapomocą nakłucia lędźwiowego, okazywał znaczną przymieszkę ropy i zawierał gronkowce złociste (patrz tablicę).*)

Dnia 3. przewieziono chorego do szpitala fortecznego V, Przy badaniu dnia 4. okazywał opryszczki na wargach, wysoką gorączkę (mierzenie in ano), znaczne zamroczenie przytomności, bóle głowy, sztywność karku 50°, objaw Kerniga po lewej 50°, objaw karkowy i łonowy Brudzińskiego wybitnie dodatnie. Niskie tętno wahające się około 80, nie odpowiadające zatem wysokiej ciepłocie, przemawiało za wzmożeniem ciśnienia śródczaszkowego. Na to samo wskazywało zachowanie się blizny: była ona nieco

*) Co do objaśnień znaków tablicy patrz moje artykuły o leczeniu swoistem nagminnego zapalenia opon, Przegląd lek. II. doniesienie. 1917 Nr 45. i III. doniesienie. 1919 Nr 16—18.

wypukłona, mało tętniąca, przytem była wyraźnie bolesna przy obmacywaniu.

Objawy te utrzymywały się do dnia 7. na równi, potem — przy leczeniu szczepionką — zaczęły opadać i ustąpiły zupełnie do dnia 18. Równocześnie stwierdzono cofnięcie się ropienia badaniem płynu mózgowordzeniowego.

Następnie między dniem 18. a 53. chory ma się podmiotowo zupełnie dobrze, chodzi, jest wesoły, ciepłota jest prawidłowa, tętno podnosi się i waha się między 80 a 100.

Od dnia 54. pojawiły się znowu bóle głowy, stany podgorączkowe; dnia 56. dołączyły się do tego kilkakrotne wymioty, lekka sztywność karku, objaw Kerniga, ślad objawu karkowego Brudzińskiego; blizna była znowu tkliwa. Objawy te do dnia 60. ustąpiły, usposobienie poprawiło się, ale stany podgorączkowe utrzymywały się w dalszym ciągu, potem pojawiły się znowu bóle głowy, najprzód słabe, następnie silniejsze, przyczem od 70. dnia mowa stawała się coraz mniej wyraźna, zakres ruchów prawej kończyny górnej mniejszy, a blizna na głowie była znowu zaczerwieniona, tkliwa i mniej tętniła.

Od dnia 77. bardzo silne bóle głowy, wymioty i inne objawy oponowe, które osiągnęły szczyt dnia 80., poczem znowu opadają i do dnia 87. ustępują zupełnie. Także blizna przybiera wizerzenie prawidłowe, a stan ogólny i usposobienie stają się zupełnie dobre.

Od tego czasu upłynęło przeszło dwa lata, w czasie których nie było najmniejszych objawów, mogących świadczyć za utrzymaniem się — choćby w śladach — zapalenia w tkance mózgowej lub oponach. Za wyleczeniem zupełnym przemawia także wynik badania płynu mózgowordzeniowego z dnia 295. Płyn okazuje wprawdzie pewne nieznaczne zboczenia, zależne prawdopodobnie od pewnych trwałych zmian w komorach i oponach miękkich i od stykania się komór z blizną, mianowicie pewną ilość ciałek wielojądrazystych, neutrofilnych «ciałek wędrujących» (0·20%), nieco większą ilość białka, ślad globulin; poza tem jednak przedstawia się prawidłowo, przedewszystkiem zaś ilość ogólna ciałek białych jest w nim bardzo mała (0·3 w 1 mm³), niema w nim eozynofiliów ani bazofiliów, a to wszystko dostatecznie pewnie świadczy, że sprawa zapalna i zakaźna w sąsiedztwie komór ostatecznie wygasła.

Chodziło więc w tym przypadku o ropienie, które rozwinęło się w mózgu prawie w 4 miesiące po postrzale czaszki, kiedy rana była już od jakich dwóch miesięcy zupełnie zablizniona. Ropień otwierał się od czasu do czasu do komór mózgowych i wtedy rozwijały się objawy ropnego, gronkowcowego zapalenia opon. Takich napadów zapalenia opon spostrzegano trzy, pierwszy z najsilniejszymi objawami klinicznymi od 1. do 18. dnia, drugi od 53. do 59. dnia najłagodniejszy, co należy odnieść do utrzymującego się jeszcze po pierwszej seryi wstrzyknięć szczepionki częściowego uodpornienia, i wreszcie trzeci od 73. do 86. dnia choroby z średnio ciężkimi objawami oponowymi.

Samo zapalenie opon nie przedstawiało się na ogół zbyt ciężko, co tłumaczyć należy w ten sposób, że ustrój, mając długi czas zarazki ropne w bliźnie, mógł sobie wyrobić pewną swoistą odporność. Widzimy więc:

1) że nawet w początkach sprawy oponowej (dnia 1.) gronkowców jest mało, później jeszcze mniej, albo nawet nie stwierdza się ich wcale, przynajmniej przy badaniu tylko płynu rdzeniowego;

2) że nawet w początkach przeważają gronkowce zwyrodniałe, nadtrawione, potem zaś widzi się wyłącznie tylko zwyrodniałe; znajduje się je wtedy często, albo, jak w dniach 12. i 80., wyłącznie w nabłonkach;

3) że hodowla nawet w początkach jest skąpa, później wypada ujemnie;

4) że ropienie w komorach i oponach nie jest zbyt obfite i czyto pod wpływem szczepionki (pierwszy i trzeci napad), czy też samoistnie (drugi napad), łatwo się cofa;

5) że towarzyszy mu od początku pokaźna eozynofilia i bazofilia, a są to zjawiska wiążące się niewątpliwie z czynną odpornością. Zauważyć przytem należy, że eozynofilia i bazofilia względna, wyrażone w tablicy procentowo we wzorze cytologicznym, osiągają szczyt, jak się zdaje pod wpływem szczepionki, dnia 18. (0·35% eozynofiliów, 0·37% bazofiliów) i dnia 80. (0·33% eozynofiliów, 0·47% bazofiliów), ale także bezwzględne ilości eozynofiliów i bazofiliów w 1 cm³ płynu są wtedy stosunkowo znaczne (p. tablicę), i to mimo, że dnia 18. ogólna ilość ciałek białych w 1 mm³ płynu znacznie opadła, a ropienie prawie zupełnie się cofnęło (3·7% neutrofilów), a dnia 80. ropienie nie było zbyt obfite (67% neutrofilów), a ilość ogólna ciałek białych nie zbyt znaczna (około 2000 w 1 mm³).

Mimo tych korzystnych okoliczności nie było, jak sędzę, żadnych widoków, aby sprawa mogła się być cofnąć i dojść do wyleczenia samoistnie. Za dowód może posłużyć drugi napad zapalenia opon, pozostawiony rozmyślnie bez leczenia szczepionką. Widzimy, że mimo cofnięcia się ropienia w oponach i ustąpienia objawów oponowych:

1) stan podgorączkowy utrzymuje się dalej;

2) pojawiają się bóle głowy, początkowo słabe, potem silniejsze;

3) blizna znowu jest zaczerwieniona, wypukłona, tkliwa, mniej tętni;

4) a co najważniejsza, że mowa staje się mniej wyraźna, a niedowład kończyny górnej prawej silniejszy.

Wszystko to objawy świadczące, że sprawa niszczenia mózgu skutkiem ropienia postępowała. I sprawa ta byłaby niewątpliwie doprowadziła do katastrofy, gdybyśmy jej nie byli powstrzymali przez energiczne uodpornianie swoiste. Po przebyciu nowego napadu zapalenia opon, zależnego znowu od przebiecia zbierającego się poprzednio ropnia do komór około dnia 77. następuje szybko zwrot korzystny i wyleczenie.

Leczenie polegało przy pierwszym i trzecim napadzie zapalenia opon na wstrzykiwaniu podskórnym szczepionki, otrzymanej z gronkowca złocistego wyhodowanego z płynu mózgowordzeniowego chorego. Wstrzykiwano za każdym razem w kilku (10—24) miejscach na brzuchu i na klatce piersiowej. Przy pierwszym napadzie stosowano, jak zaznaczono na tablicy, dawki małe od 0·1—0·6 miliarda ziarenkowców, początkowo co dwa dni. Przy trzecim napadzie rozpoczęto od dawki 0·5 miliarda, wstrzykiwano początkowo w odstępach około tygodniowych, potem dłuższych; dawki podnoszono za każdym razem o 50—100% dawki poprzedzającej. Ostatnie wstrzyknięcie dawki 20 miliardów wykonano w 169. dniu choroby. Wyraźniejszych odczynów ogólnych po wstrzyknięciach nie było z wyjątkiem ostatniego wstrzyknięcia, po którym tego samego dnia ciepłota podniosła się do 37·8° (in ano).

Leczenie błonicy surowicą swoistą.

Podał

Dr W. Puławski (Radziejów).

W ciągu roku 1917 spostrzegłem 16 przypadków błonicy, leczonej surowicą; wśród nich jeden śmiertelny, co czyni 6% śmiertelności. Przypadki grupowały się, jak następuje: 1) angina przypadków 6; 2) laryngitis 4; 3) angina c. laryngitide 6, czyli przypadków krztaniowych razem 10, t. j. 62·4% liczby ogólnej. Ponieważ jeden z nich miał zejście śmiertelne, więc dały one 10% śmiertelności.

W r. 1918 spostrzegłem 15 przypadków błonicy, leczonej surowicą swoistą; nie dały one ani jednego zejścia śmiertelnego. Natomiast wszystkie były powikłane objawami krztaniowymi, a mianowicie: 1) laryngitis przypadków 8; 2) angina c. laryngitide 7. Ten zbieg okoliczności jestem skłonny przypisać temu, że z powodu drożyzny środków aptecznych udawano się o poradę lekarską tylko wtedy, gdy zdawało się grozić większe niebezpieczeństwo wobec objawów krupowych.

Zestawiając dane liczbowe z ubiegłych dwóch lat z otrzymanymi poprzednio, można ułożyć tablicę następującą:

Rok	Ogólna ilość przypadków	Ilość przypadków śmiertelnych	Śmiertelność ich w %	Ilość przypadków krztaniowych	Dot w %	Śmiertelność ich w %
1917	16	1	6	10	62,5	10
1918	15	0	0	15	100	0
1917+1918	31	1	3	25	80,6	4
1895—1916	963	53	5,5	544	56,5	9,7
1895—1918	994	54	5,4	569	57,2	9,5

Dalszy przyczynek. Patrz: »Przeгляд lekarski« 1917. Nr 35—37.

Wszystkie te 31 przypadków grupowały się, jak następuje:

I. Co do płci: chłopców 14; dziewcząt 17.

II. Co do wieku:

od 0 do roku = 1	od 5 do 6 lat = 2
» 1 » 2 lat = 7	» 6 » 7 » = 1
» 2 » 3 » = 4	» 7 » 8 » = 2
» 3 » 4 » = 5	» 8 » 9 » = 2
» 4 » 5 » = 7	

III. Co do dnia choroby, w którym surowica była wstrzyknięta:

A) Wszystkie przypadki wogóle.

1 — 4
2 — 8
3 — 13
4 — 4
5 — 1
7 — 1

B) Przypadki krztaniowe.

1 — 4
2 — 9
3 — 11
4 — 1

IV. Co do ilości wstrzykniętej surowicy:

2000 j. ochr. — 24
3000 » » — 1
4000 » » — 6

V. Co do objętości wstrzykniętej surowicy:

6,8 cm ³ — 4	12 cm ³ — 1
8 » — 9	16 » — 3
9 » — 3	18 » — 1
10 » — 8	20 » — 2

VI. Co do wielokrotności dawek:

Jednorazowo 25
Dwukrotnie 6

VII. Co do objawów posurowicznych:

Wysypkę posurowiczną spostrzegłem w siedmiu przypadkach (22%) pod postacią pokrzywki, która występowała pomiędzy 7. a 11. dniem po wstrzyknięciu 3000 i 4000 jedn. ochr. w objętościach od 12 cm³ do 20 cm³. Była ona wędrującą po skórze, swędzącą i trwała z przerwami jeden do 3 dni.

VIII. Co do przypadku śmiertelnego.

Z. Szym., lat 4³/₄, córeczka wyrobniczy, wątpa, niedokrwista, źle odżywiona. Zachorowała przy objawach obu stronnych nalołów błoniczych w gardle z niską ciepłotą i przy umiarkowanie powiększonych i stwardniałych gruczołach szyjnych. Leczone ją środkami domowymi, dopiero gdy objawy krupowe zaczęły się wzmacniać, postanowiono ją leczyć wobec widocznego duszenia się dziecka. Było to siódmego dnia choroby, a w czwartym dniu objawów krupowych; wstrzyknięto 2000 jedn. ochr., powtarzając na drugi dzień tę samą dawkę bez skutku. Na trzeci dzień nastąpiła śmierć.

IX. Co do reinjekcji.

Dziewczynka, lat 3¹/₂, dobrej budowy i odżywiania, piętego dnia trwających objawów błonicy gardła, a na trzeci dzień krupu krztani otrzymała podskórnie 2000 jedn. ochr. w objętości 9 cm³ surowicy z pracowni Warsz. Tow. Nauk. Skutek dodatni szybki bez objawów posurowicznych. Taż sama dziewczynka w 1916, mając 1³/₄ roku, z powodu objawów błonicy gardła i krupu krztani otrzymała w dwóch dawkach na 3. i 4. dzień choroby 4000 jedn. ochr. w objętości 19 cm³ surowicy W. T. N. Skutek dodatni był szybki z następczą pokrzywką na 9. i 10. dnia po wstrzyknięciu. Był to 89. przypadek kolejny reinjekcji, spostrzeganych przezemnie.

Ta minimalna ilość przypadków błonicy, występującej sporadycznie o charakterze mało złośliwym, miała w drugiej połowie roku 1918 współistniejącą epidemię odry, występującą nader licznie również o charakterze łagodniejszym z nader małą śmiertelnością, dotyczącą jedynie dzieci poniżej lat trzech.

Dane, dotyczące duru plamistego, podałem w referacie, wygłoszonym na »Zjeździe w sprawie higieny małych miast i wsi« d. 21.—23. września 1918 w Warszawie. (Patrz »Pamiętnik« tegoż Zjazdu).

Co do grypy, zwanej hiszpańską, to zaczęła się ona zjawiać u nas już w czerwcu 1918, z początku w bardzo łagodnej postaci nieżytowooskrzelowej, trwającej nie dłużej nad 4 do 8 dni. Ciepłota bywała zmienna: w pierwszych dniach niejednokrotnie przechodziła 40° i wyżej, lecz już na 3. lub 4. dzień następował spadek do 38° i niżej przy jednoczesnym złagodzeniu wszystkich objawów grypowych. Kaszel jednak suchy, drażniący, uporczywy, męczący, ze skąpą, lepką, śluzową lub śluzoworopną, często krwistą wydzieliną trapił chorych przez kilka tygodni następnych (nieraz nawet do 2 lub 3 miesięcy). W miarę zbliżania się późniejszej jesieni i początków zimy formy te zaczęły przybierać coraz bardziej złośliwe cechy w postaci powikłań ze strony płuc i opłucnej. Zapalenia oskrzelikowozrazikowe z nadspodziejaniem szybkim zejściem śmiertelnym (2 lub 3 doby), czyniące wrażenie form t. zw. dżumowych, nie były rzadkie. Niekiedy poprzedzały je krwotoki płucne lub obfite wykrztuszanie mas krwistośluzowych. Następnie zaczęły zjawiać się formy tyfoidalne, dłużej trwające, o przebiegu pomysłnym. Pandemia ta, wobec licznych i różnorodnych form przebiegu klinicznego, obfitującego w niespodzianki, zasługuje na opis osobny.

Sprawy Towarzystw naukowych.

Towarzystwo lekarskie krakowskie.

Posiedzenie z dnia 26. lutego 1919.

Przewodniczy kol. prezes Damski. Obecnych 36 członków i zaproszonych gości.

AMPULAE STERILIS. SUBC.

Inj. TRIPLEX I. II. III. Gessner

Dragées TRIPLEX Gessner

o składzie: Strichnin. nitr. Natr. kakodylic. Gallic. et Natr. glycerinofosforicum.

oraz

Dragées TRIPLEX c. Ferro Gessner

o składzie: Strichnin. nitr. Natr. kakodylic. Gallic. et Ferrum glycerinofosforic.

215

poleca

Mag. Farm. JAN GESSNER dawniej E. Gessner

APTEKA i LABORATORYUM FARMACEUTYCZNO-CHEMICZNE

WARSZAWA, ALEJE JEROZOLIMSKIE 25.

I. Przewodniczący poświęca gorące wspomnienie pośmiertne ś. p. prof. I. Baranowskiemu.

Przemówienia tego obecni wysłuchali stojąc.

II. Protokół z ostatniego posiedzenia po odczytaniu przyjęto.

III. Kol. prof. Ciechanowski przedstawia preparaty makroskopowe i mikroskopowe **nabłoniaka kosmówki** (prot. sek. 133/1919), który wychodząc z macicy zniszczył jej dno i róg lewy, zajął przymacicza, całą zatokę odbytniczomaciczną, wrósł w krezkę pętli esowatej, przeszedł na krezkę jednej z dolnych pętli jelita krętego, i wytworzył przerzuty w płucach, pochwie i w wątrobie. Osobliwością tego przypadku są właśnie przerzuty w wątrobie, które powstały drogą żyły wrotnej po przejściu nowotworu na krezkę jelita krętego. Przerzuty w pochwie spostrzegano częściej: tłomaczą je wstecznym zatorem do żył pochwowych. (Streszczenie własne).

IV. Kol. Radwańska opisuje przebieg kliniczny tegoż przypadku, przedstawionego przez siebie na poprzednim posiedzeniu.

V. Prezes wita obecnych na sali gości, przedstawicieli: Komisji referentów Towarzystwa nauczycieli szkół wyższych i Towarzystwa »Sokół«.

VI. Kol. Doc. Piasecki wygłosił wykład: **O wychowaniu fizycznym na uniwersytetach**, kończąc wykład rezolucją dla przedłożenia jej Ministerstwu zdrowia publicznego i oświaty. (Wykład będzie ogłoszony drukiem).

Dyskusja: 1) Kol. prof. Ciechanowski, zaznaczywszy wielkie zasługi prelegenta w sprawie propagandy i naukowego opracowania wychowania fizycznego, podnosi wpływ, jaki na postęp tej sprawy mają i powinny wyrzucić uniwersytety, podkreśla konieczność wdrożenia w wychowanie fizyczne całej młodzieży uniwersyteckiej i omawia trudności, na jakie przeprowadzenie reformy u nas natrafia; w końcu wnosi, by rezolucje, podane przez prelegenta, przekazać osobnej komisji, a potem rezolucję, te przedstawić Sejmowi, Ministerstwu oświaty i Ministerstwu zdrowia pub., zawiadamiając o tem równocześnie Towarzystwa lekarskie polskie.

2) Prof. Kielski, przemawiając jako delegat Komisji referentów Towarzystwa nauczycieli szkół wyższych, podnosi, iż powinniśmy dążyć do równowagi wychowania fizycznego i umysłowego. Tym zadaniem powinien odpowiadać instytut pedagogiczny, któryby dawał wykształcenie naukowe i zawodowe, to

ostatnie zaniedbane obecnie. Dlatego też sądzi prof. Kielski, iż studium wychowania fizycznego powinno dawać odpowiednie wykształcenie fachowcom wychowania fizycznego, a prócz tego każdy pedagog powinien przechodzić zasady wychowania fizycznego. Reforma szkolna powinna tak być przeprowadzona, by na codzienne półgodzinne ćwiczenia fizyczne znalazł się czas wśród przedpołudniowych zajęć szkolnych.

3) Inż. J. Bobilewicz dziękuje w imieniu Towarzystwa »Sokół« prelegentowi i prof. Ciechanowskiemu za wskazówki w sprawie reformy wychowania fizycznego, które będą przedstawione Wydziałowi »Sokoła«.

4) Prof. Dawidowski podnosi, iż należy również zwrócić uwagę na wychowanie fizyczne w seminariach i szkołach ludowych.

5) Kol. Frączkiewicz proponuje, by wybraną komisję upoważnić do przedstawienia odpowiednich wniosków Ministerstwu i Sejmowi.

6) Prelegent zaznacza, iż lekarze stale kładą nacisk na wychowanie fizyczne i propagują myśl reformy w tym kierunku. Kwestyi wychowania fizycznego instytut pedagogiczny nie rozwiązuje w dostatecznej mierze, to też należy przedstawić konieczność reformy wychowania fizycznego odpowiednim czynnikom. Co do kwestyi wychowania fizycznego w szkołach średnich i niższych, to prelegent nie poruszał tej sprawy, gdyż w referacie chciał poruszyć jedynie reformę wychowania fizycznego w szkołach wyższych.

7) Wniosek prof. Ciechanowskiego przyjęto jednomyślnie, a do komisji wybrano: prof. Nitscha, prof. Ciechanowskiego i Doc. Piaseckiego, oraz przedstawicieli Towarzystwa nauczycieli szkół wyższych: prof. Dawidowskiego, Kielskiego i Wyrobka. Komisję tę upoważniono do działania imieniem Towarzystwa.

Sekretarz doroczny: Dr Karwowski.

Odpowiedzialny redaktor:

Prof. Dr Stanisław Ciechanowski.

Nadesłane

MEBLE LEKARSKIE

stoły, umywalnie, krzesła ginekologiczne, szafki na instrumenta, stoliki i t. p.

w wielkim wyborze

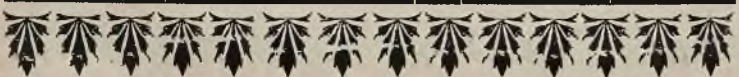
po cenach konkurencyjnych

polecają

153

STANISŁAW BARAN I Ska

Kraków. Sławkowska 6. Kraków.

ZAWIADOMIENIE

FIRMY

DROBNER-KRAKÓW

Nadszedł wielki transport

instrumentów chirurgicznych

oraz

mebli operacyjnych.

Ceny znacznie niższe.

135

Najlepsze skutki w niedożyciach żelazka i pecherza, jakoteż dróg oddechowych.

104

Prospekty recepty na żądanie Brunnen-Unternehmung Krondorf bei Karlsbad lub też Generalna reprezentacja dla Galicji i Bukowiny, Kraków, Grodzka 48. Lwów, Bykowska 51.

Pabianickie Towarzystwo Akcyjne przemysłu chemicznego
zawiadamia WW. PP. Lekarzy, że następujące wyroby:

Phytinum in capsulis operculatis

Phytinum liquidum, Lipoiodin tablettae 0.30×20, Salenal.

wprowadziło na nowo do handlu. Preparaty te nabywać można w każdej aptece.

Wyłączne zastępstwo fabryki powierzono nadal firmie

„Pharma“ Mr. B. Jawornicki sp. z ogr. odp. w Krakowie Długa 5,
do której WW. PP. Lekarze łaskawie zechcą się zwracać z ewentualnem żądaniem literatury i prób. 206

Wydawnictwo „Gazety Lekarskiej“.

Odczyty kliniczne

Serya XXI.

- Nr 1. **A. Sokołowski.** O rozpoznawaniu złośliwych nowotworów płuc i opłucnej.
Nr 2, 3, 4. **B. Dębiński.** Znaczenie odmy piersiowej sztucznej w leczeniu gruźlicy płucnej.
Nr 5, 6. **L. Karwacki.** O leczeniu przyczynowem duru brzuszkiego.

- Nr 7, 8, 9. **Doc. J. Pruszyński.** Anafilaksya. I. Określenie anafilaksyi. Anafilaksya doświadczalna. II. Zjawiska kliniczne anafilaksyi. Teorya anafilaksyi.
Nr 10. **Ludwik Zembrzusi.** O znieczulaniu ogólnem i miejscowem u dzieci.

Cena zeszytu pojedynczego kop. 40.

Cena seryi składającej się z 12 zeszytów rub. 4.

Nabywać można w Administracji „Gazety lekarskiej“ i we wszystkich księgarniach.

Skład główny w księgarni GEBETHNERA i WOLFFA.

	LABORATORJUM CHEMICZNE	MAGISTRA KLAWE,	
Cecha fabryczna ogólna.	10, PLAC TRZECH KRZYŻY, WARSZAWA.		Cecha fabr. dla organoprepar.
Medicamenta biologica.	Medicamenta ad inj. subcut. sterilis.	Medicamenta composita.	
ORGANOTERAPEUTICA VARIA, ZYMAZA, OVO-LECITHINUM, VACCINAE BACTER.	Medicamen. natural.	HEMOGEN, GOMETOL, HEMORIN, CARBOSAL, CARBOTAN, NASALIN, DYSENTEROL.	
Medicamenta chemica pura.	CALCINA pura et synthetica, ARGOCOL (Arg. Celloidale), BOROTROPIN, CARBO LIGNI chem. pur., ICHTALBUMIN (Ichtalbin).		
LITERATURA NA ŻĄDANIE GRATIS.			

Sanatorium dla chorób piersiowych

Dra K. DŁUSKIEGO W ZAKOPANEM.

Stale otwarte. — Przyjmuje pacjentów.

Treść:

Prof. Dr Ksawery Lewkowicz: Przypadek wyleczenia ropnia mózgowego i ogólnego gronkowcowego zapalenia opon, jako następstw po ranie postrzałowej czaszki, przez stosowanie szczepionki swoistej . . . . . str. 159

Dr W. Puławski: Leczenie błonicy surowicą swoistą . str. 160
Sprawy Towarzystw naukowych. Tow. lek. krakowskie str. 161

Ogłoszenia.

PIERWSZORZĘDNA PRAKTYKA DENTYSTYCZNA w Poznaniu

z wysokim obrotem, pokój operacyjny, poczekalnia, laboratorium, urządzenie nowoczesne i najnowocześniejsze, wieloletni korzystny kontrakt najmu, mieszkanie 7-pokojowe, położenie w centrum miasta, majątnemu koledze **do sprzedania**.

Wprowadzenie jako zastępca wzgl. asystent możliwe.

216

Oferty uprasza **Haasenstein & Vogler** w Poznaniu, ul. Rycerska 12.

Zaparcie nawykowe.

Cierpienia wątroby. — Zwiótczenie przewodu pokarmowego.

CASCARINE LEPRINCE G¹²H¹⁰O⁵

Środek przeczyszczający.

Leczący racjonalnie przyczyny zaparcia.

Laboratorium Dra M. Leprince'a, 62, rue de la Tour w Paryżu.

Sprzedaż w Polsce w aptekach i składach aptecznych.

219 a

KRONIKA DENTYSTYCZNA

Miesięcznik poświęcony wszystkim gałęziom dentystryki, chorobom jamy ustnej, oraz sprawom zawodowym, wychodzi od lipca 1906

pod redakcją

Lekarza-dentysty M. Krakowskiego.

Redakcja i administracja: Warszawa, ul. Rymarska 8.

HIPOLIT AMBER

SKŁAD NARZĘDZI CHIRURGICZNYCH

WARSZAWA, MARSZAŁKOWSKA 139,
wprost bramy, I-sze piętro.

Telef. 230—23.

poleca po cenach przystępnych:

218

wszelkie narzędzia lekarskie, strzykawki, igły do strzykawek i chirurg., termometry i t. p.

Reparacja i odnawianie tychże.

Reprezentacja na Król. Polskie Fabryki artykułów dla celów med. R. Graf & Co., Norymberga.

Katgut z najlepszych i zdrowych kiszeczek w motkach i kłębkach.

ZAKŁAD WODOLECZNICZY I SANATORYUM

Dra KUPCZYKA
specjalisty chorób nerwowych
Kraków, Szujskiego 1.9—11. Tel. 1295.

Wskazania: Choroby nerwowe, żołądka i jelit, niedokrwistość, skaza moczanowa, cukrzyca, otyłość, ogólne osłabienie, choroby serca i naczyń krwionośnych. 152